

ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ
ТА ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ

УДК 343.12

О. Ю. Анциферов

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ
ВЛАСНОСТІ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ В РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ
АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ**

Надано кримінально-правову характеристику злочинів проти власності, які вчиняються в районі проведення антитерористичної операції. Встановлено, що злочини проти власності є одними із найпоширеніших видів злочинів в районі проведення антитерористичної операції, більша частина яких, відповідно до статистичних даних МВС України, відноситься до тяжких та особливо тяжких.

Ключові слова: кримінально-правова характеристика, злочин, власність, антитерористична операція.

Сучасний стан розвитку суспільних відносин в Україні з часом набуває складного й динамічного характеру, що призводить до суттєвої їх трансформації. Процеси, що відбуваються в Україні, характеризуються як позитивними так і негативними тенденціями. Останні повинні постійно відстежуватися та враховуватися під час визначення стратегії держави щодо забезпечення прав і свобод людини. Серед правоохоронних органів, які призначені втілювати вказану політику держави, є органи внутрішніх справ.

Реаліями сьогодення є проведення антитерористичної операції (далі – АТО) на територіях двох областей України [1], і, як свідчить практика, стан протидії злочинності на цих територіях знаходиться на низькому рівні. Так, у Луганській області скоєно вбивств та тяжких тілесних ушкоджень удвічі більше, ніж за аналогічний період минулого року (330), майже у тричі більше скоєно розбійних нападів (182). Значно зросла кількість незаконних заволодінь транспортними засобами, у тому числі з використанням вогнепальної зброї (357). Усього з використанням вогнепальної зброї було вчинено 3124 кримінальних правопорушень. Крім того, мають місце непоодинокі факти незаконного витоку зброї, бойових припасів, вибухових речовин із території проведення АТО до інших областей країни [2]. Однак необхідно враховувати, що протидія злочинності у районі проведення АТО має свої особливості, які полягають у особливому режимі досудового розслідування, специфіці залучення сил і засобів, зокрема з інших регіонів держави. Водночас окремої уваги заслуговує і той факт, що на зазначених територіях найчастіше вчиняються злочини проти власності, тим самим порушуючи права громадян України, які закріплені у ст. 41 Основного Закону [3].

Серед вітчизняних науковців у різних аспектах оперативно-розшукової характеристики злочинів проти власності приділяли увагу

© Анциферов О. Ю., 2014

А. В. Баб'як, О. М. Бандурка, В. Я. Горбачевський, С. М. Гусаров, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, В. А. Некрасов, Д. Й. Никифорчук, В. Л. Ортинський, Ю. Ю. Орлов, М. А. Погорельський, В. Д. Пчолкін, В. В. Плукар, М. В. Стащак, В. В. Шендрик, О. О. Южно та ін. Однак необхідно визнати, що такий елемент указаної характеристики, як кримінально-правова характеристика злочинів проти власності, які вчиняються в районі проведення антитерористичної операції, потребує додаткової уваги та розгляду з урахуванням сучасних реалій.

Мета статті – надати кримінально-правову характеристику злочинів проти власності, які вчиняються в районі проведення антитерористичної операції.

Юридичним вираженням відносин власності є право власності у вигляді врегульованих суспільних відносин щодо володіння, користування і розпорядження майном. Згідно з Конституцією України від імені українського народу права власника на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси України здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Таким чином, суб'єктами права власності виступають держава, юридичні та фізичні особи. Стаття 13 Конституції України проголошує рівність усіх суб'єктів права власності перед законом і забезпечення захисту їх прав державою. Відповідно, кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство охороняють усі форми власності, що існують в Україні, зокрема в районі проведення антитерористичної операції.

Об'єктом злочинів проти власності є суспільні відносини власності, що охороняються кримінальним законом як частина економічних відносин, як основа економічної системи держави.

Видовими об'єктами злочинів проти власності є ті суспільні відносини власності, на які посягають окремі, конкретні види посягань – крадіжки, грабежі, розбої, шахрайства та ін.

Безпосередніми об'єктами злочинів проти власності є власність окремої особи (фізичної чи юридичної).

Єдність об'єкта – відносин власності – не виключає того, що безпосереднім об'єктом конкретних злочинів може виступати та чи інша форма власності. Крім об'єкта, злочини проти власності мають також інші загальні об'єктивні і суб'єктивні ознаки.

Особливе значення для цих злочинів має їх предмет, який складають: майново-матеріальні речі, створені працею людей для задоволення матеріальних і культурних потреб, що мають вартість і ціну; гроші; цінні папери – облігації, чеки, сертифікати, векселі, акції тощо. Тобто узагальнюючим предметом є приватне, колективне або державне майно.

Майно як предмет злочину має певні ознаки:

1) юридичні – право на майно належить певному власнику або особі, якій воно на законній підставі ввірено, знаходиться у її веденні чи під її охороною;

2) економічні – майно має представляти певну матеріальну цінність, мати певну вартість. Іноді цю ознаку називають соціальною, оскільки вона означає, що в майно вкладена праця людини. Цінність, вартість майна якраз і вимірюється цією працею;

3) фізичні – це предмети, речі, які можна вилучити, привласнити, спожити, пошкодити, знищити тощо [4].

Однак, враховуючи сучасні реалії, необхідно додати до переліченого територіальну ознаку предмета злочину, оскільки практика свідчить, що окремими серед перелічених предметів є ті, які одержані злочинним шляхом саме в районі проведення антитерористичної операції.

Головною об'єктивною ознакою злочинів проти власності є те, що ці відносини – це головний безпосередній об'єкт посягання. Інші об'єкти, яким злочинами проти власності заподіяно шкоду, наприклад, здоров'ю під час розбійного нападу, є додатковими безпосередніми об'єктами посягання.

Другою головною ознакою злочинів проти власності є їх суб'єктивна сторона. Як свідчить аналіз емпіричного матеріалу, в районі проведення АТО переважна більшість злочинів проти власності вчинюються умисно.

Ми погоджуємося із думкою тих вчених, які вказують, що з урахуванням способу вчинення, а також мотиву і мети всі злочини проти власності можливо розподілити на такі групи:

1) розкрадання чужого майна (грошей, цінностей), до яких входять такі склади злочинів, як: крадіжки (ст. 185 КК), грабежі (ст. 186 КК), шахрайство (ст. 190 КК), вимагання (ст. 189 КК), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК), викрадення шляхом демонтажу та іншим способом електричних мереж, кабельних ліній зв'язку та їх обладнання (ст. 188 КК);

2) спричинення власникові майнової шкоди. Це також корисливі посягання на власність, але вони не мають ознак розкрадання, – спричинення майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК), привласнення особою знайденого або чужого майна, що випадково опинилося у неї (ст. 193 КК);

3) некорисливі посягання на власність, до яких відносяться такі види протиправних діянь, як: умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194 КК), погроза знищення майна (ст. 195 КК), необережне знищення чи ушкодження майна (ст. 196 КК), порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК), придбання чи збут майна, свідомо добутого злочинним шляхом (ст. 198 КК) [5, с. 128].

З об'єктивної сторони злочини проти власності характеризуються, зазвичай, активними діями, що спричиняють матеріальну шкоду певній особі, колективу чи державі. Бездіяльністю вирізняється такий злочин, як порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК).

Більшість злочинів проти власності сконструйовано законодавцем переважно як матеріальні склади, тобто під час кваліфікації слід

враховувати той факт, що обов'язковими ознаками їх об'єктивної сторони є суспільно небезпечне діяння, злочинний наслідок і причинний зв'язок між діянням та наслідком. Склади деяких злочинів – формальні (вимагання – ст. 189 КК; придбання, отримання, зберігання речі збут майна, одержаного злочинним шляхом – ст. 198 КК) або усичені (розбій – ст. 187 КК; погроза знищення майна – ст. 195 КК).

Спосіб учинення посягання є одним із основних критеріїв для кваліфікації вчиненого та відмежування різних форм викрадення майна й іншого протиправного заволодіння ним.

Враховуючи вищевказане, слід погодитись із думкою авторсько-го колективу кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ України щодо способів учинення злочинів проти власності, зокрема:

- 1) таємний (ст. 185 КК);
- 2) відкритий (ст. 186 КК);
- 3) шляхом нападу (ст. 187 КК);
- 4) шляхом самовільного використання електричної або теплової енергії без приладів обліку (якщо використання приладів обліку обов'язкове) або умисне пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб (ст. 188 КК);
- 5) погроза заподіяння певної шкоди (ст. 189 КК);
- 6) обман або зловживання довірою (ст. 190 КК);
- 7) привласнення, розтрата чи заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ст. 191 КК) тощо [4].

Специфічним способом учинення крадіжок є проникнення у жило, інше приміщення чи сховище.

Суб'єктом злочинів, передбачених ст. 185–187, 189, ч. 2 ст. 194 КК, може бути фізична осудна особа, яка досягла 14-річного віку, а злочинів, передбачених ст. 188, 190, 192, 193, ч. 1 ст. 194, 194-1, ст. 195–197, 198 КК, – осудна особа, котра досягла 16-річного віку. У злочинах, передбачених ст. 191 і 197 КК, суб'єкт спеціальний. Це особа, якій майно було ввірено чи перебувало в її віданні (ч. 1 ст. 191 КК), службова особа (ч. 2 ст. 191 КК), особа, котрій доручено зберігання чи охорона чужого майна (ст. 197 КК).

Суб'єктивна сторона злочинів проти власності, переважно, характеризується умисною формою вини. Вчинення крадіжки (ст. 185 КК), грабежу (ст. 186 КК), викрадення електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання (ст. 188 КК), вимагання (ст. 189 КК), шахрайства (ст. 190 КК), привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем (ст. 191 КК) супроводжується реалізацією прямого умислу та корисливого мотиву, а розбою (ст. 187 КК) – ще й метою заволодіння чужим майном. Корисливий мотив під час учинення злочинів проти власності полягає в прагненні винного протиправно

використати чуже майно на свою чи іншої особи користь або отримати майнову вигоду без обернення чужого майна на свою користь.

Два злочини – необережне знищення або пошкодження майна (ст. 196 КК) і порушення обов'язків щодо охорони майна (ст. 197 КК) – із суб'єктивної сторони характеризуються необережною формою вини. Суб'єктивна сторона складу умисного знищення чи пошкодження майна, що спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки, може характеризуватися складною (змішаною) формою вини.

До кваліфікованих та особливо кваліфікованих видів більшості злочинів проти власності закон відносить вчинення таких діянь:

- 1) повторно;
- 2) за попередньою змовою групою осіб;
- 3) організованою групою;
- 4) із заподіянням значної шкоди потерпілому;
- 5) у великих розмірах;
- 6) в особливо великих розмірах [4].

Отже, на основі проведеного у цій статті аналізу доходимо **висновку**, що злочини проти власності є одними із найпоширеніших видів злочинів в районі проведення антитерористичної операції, більша частина яких відповідно до статистичних даних МВС України відноситься до тяжких та особливо тяжких. Зважаючи на це, слід констатувати, що окремі положення КК України відстають від реалій сьогодення, оскільки не враховують видозміненого суб'єкта вчинення злочинів проти власності на території проведення антитерористичної операції. Як свідчить практика, під час прогидії злочинам проти власності в районі проведення АТО до суб'єктів злочинів потрібно додати: 1) осіб, які постійно мешкають у районі проведення АТО; 2) осіб, які входять до складу терористичних угруповань.

Список використаних джерел: 1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: указ Президента України від 14 квіт. 2014 р. № 405/2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>. 2. Статистика МВС «Стан та структура злочинності в Україні» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/list?currDir=67108>. 3. Конституція України: закон України від 26 черв. 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. 4. Кісілюк Е. М. Тема 5. Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи / Кісілюк Едуард Миколайович // Мультимедійний навчальний посібник «Кримінальне право. Особлива частина» / Нац. акад. внутр. справ, Каф. кримін. права; [Савченко Андрій Володимирович, Кісілюк Едуард Миколайович, Процюк Олег Володимирович та ін.]. – Київ, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naiuu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lec/T5/T5_P2.html. – Назва з екрана. 5. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / М. І. Бажанов,

Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.] ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – 480 с.

Надійшла до редколегії 13.10.2014

Анциферов А. Ю. Уголовно-правовая характеристика преступлений против собственности, которые совершаются в районе проведения антитеррористической операции

Дана уголовно-правовая характеристика преступлений против собственности, которые совершаются в районе проведения антитеррористической операции. Установлено, что преступления против собственности являются одними из самых распространённых видов преступлений в районе проведения антитеррористической операции, большая часть которых, в соответствии со статистическими данными МВД Украины, относится к тяжким и особо тяжким.

Ключевые слова: криминально-правовая характеристика, преступление, собственность, антитеррористическая операция.

Antsyferov A. Y. Criminal and legal characteristics of property crimes, committed in the area of conducting anti-terrorist operation

Criminal and legal characteristics of property crimes committed in the area of conducting anti-terrorist operation are provided.

The theme of the paper is criminal and legal characteristics of property crimes committed in the area of conducting anti-terrorist operation. The Objective of the paper is to provide the current criminal and legal characteristics of property crimes committed in the area of conducting anti-terrorist operation. Methods of the research are comparative, formal and logical. The relevance of the paper is determined by insufficient scientific elaboration of the issue, practical needs and realities of today. Results of the research are obtained by analyzing empirical material and statistical data of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine. The area of implementation is operative and search activity, criminal procedure and criminalistics. The practical importance of the paper is the fact that some provisions of the article may be used while writing monographs and methodical and educational textbooks and directly by operative units of the internal affairs agencies of Ukraine in combating property crimes committed in the area of conducting anti-terrorist operation. Conclusions: the result of the study is a conclusion that property crimes are among the most spread crimes in the area of anti-terrorist operation, most of which, according to the statistical data of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, are serious and heinous.

Keywords: criminal and legal characteristics, crime, property, anti-terrorist operation.

